# MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MEHNAT MUHOFAZASINI TO‘G‘RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI

**Axmedova Maftuna Farxadovna**
Jizzax viloyati pedagogik mahorat markazi o‘qituvchisi

**ANNOTATSIYA**: Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasini to‘g‘ri tashkil etishning nazariy hamda amaliy ahamiyati yoritilgan. Bolalar va xodimlarning hayoti hamda salomatligini muhofaza qilish, xavfsiz ta'lim-tarbiya muhitini yaratish, xatarlarni baholash va oldini olish mexanizmlari tahlil qilingan. Shuningdek, tarbiyachi va texnik xodimlarning mehnat muhofazasi sohasidagi huquq va majburiyatlari, texnik vositalardan foydalanish xavfsizligi hamda gigiyena talablariga rioya etish masalalari atroflicha o‘rganilgan. Maqola yakunida MTTda xavfsizlik va mehnat muhofazasi tizimini takomillashtirishga qaratilgan amaliy taklif hamda tavsiyalar berilgan.

**Kalit so‘zlar:** maktabgacha ta'lim, mehnat muhofazasi, xavfsizlik texnikasi, sanitariya-gigiyena, xatarlarni baholash, mehnat sharoitlari, tarbiyalanuvchilar xavfsizligi, mehnat intizomi.

**ABSTRACT** This article highlights the theoretical and practical importance of the proper organization of labor protection and safety techniques in preschool educational organizations. The mechanisms for protecting the life and health of children and staff, creating a safe educational environment, risk assessment, and prevention are analyzed. In addition, the rights and responsibilities of educators and technical staff in the field of labor protection, the safety of using technical equipment, and compliance with hygiene requirements are thoroughly studied. At the end of the article, practical suggestions and recommendations aimed at improving the safety and labor protection system in preschools are provided.

**Keywords:** preschool education, labor protection, safety engineering, sanitation and hygiene, risk assessment, working conditions, safety of children, labor discipline.

**АННОТАЦИЯ:** В данной статье освещается теоретическое и практическое значение правильной организации охраны труда и техники безопасности в дошкольных образовательных организациях. Проанализированы механизмы охраны жизни и здоровья детей и сотрудников, создания безопасной образовательно-воспитательной среды, оценки и предупреждения рисков. Также всесторонне изучены права и обязанности воспитателей и технического персонала в области охраны труда, безопасность использования технических средств и соблюдение санитарно-гигиенических требований. В заключении

статьи приведены практические предложения и рекомендации, направленные на совершенствование системы безопасности и охраны труда в дошкольных учреждениях.

**Ключевые слова:** дошкольное образование, охрана труда, техника безопасности, санитария и гигиена, оценка рисков, условия труда, безопасность воспитанников, трудовая дисциплина.

Zamonaviy jamiyatda maktabgacha ta'lim tizimi uzluksiz ta'limning eng muhim va poydevor bosqichi hisoblanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (MTT) bolalarning har taraflama intellektual, ma'naviy va jismoniy rivojlanishi uchun munosib sharoitlar yaratish bevosita ushbu muassasalardagi xavfsizlik va mehnat muhofazasi darajasiga bog‘liq. Mehnat muhofazasi — bu insonning mehnat jarayonidagi xavfsizligi, salomatligi va ish qobiliyati saqlanishini ta'minlashga qaratilgan huquqiy, ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy-texnikaviy, sanitariya-gigiyenik hamda profilaktik chora-tadbirlar tizimidir.

Maktabgacha ta’lim tashkiloti xususiyati shundaki, bu yerda mehnat muhofazasi nafaqat ishchi-xodimlarning, balki yosh jihatidan o‘zini mustaqil hifz qila olmaydigan tarbiyalanuvchilarning (bolalarning) hayoti va salomatligini muhofaza qilish bilan uzviy bog‘liqdir. Shu sababli, ta'lim muassasalarida mehnat muhofazasini to‘g‘ri va tizimli tashkil etish dolzarb ilmiy-amaliy masala hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat muhofazasi tizimining samaradorligini oshirish, xodimlarning va tarbiyalanuvchilarning xavfsizligini ta'minlash mexanizmlarini ilmiy asoslab berish va amaliy takliflar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

- MTTda mehnat muhofazasini tashkil etishning huquqiy va normativ poydevorini tahlil qilish.
- Ta'lim muassasasidagi mavjud xavf-xatarlarni aniqlash va ularni bartaraf etish usullarini ko‘rib chiqish.
- Tarbiyachi, texnik hamda xizmat ko‘rsatuvchi xodimlarning xavfsizlik qoidalariga rioya etish madaniyatini oshirish yollarini ko‘rsatish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat muhofazasini tashkil etish O‘zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi, "Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida"gi Qonuni, "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to‘g‘risida"gi Qonuni hamda sohaga doir sanitariya qoidalari, normativlari va gigenik normativlari (SanQvaN) bilan tartibga solinadi.

Ushbu huquqiy bazaga muvofiq, har bir ta'lim tashkilotining rahbari xodimlar uchun xavfsiz mehnat sharoitlarini yaratish hamda bolalar hayoti xavfsizligini

kafolatlash uchun shaxsan mas'uldir. MTTda quyidagi asosiy hujjatlar va tadbirlar yo‘lga qo‘yilgan bo‘lishi shart:

- Xodimlarni ishga qabul qilishda va davriy ravishda mehnat muhofazasi bo‘yicha yo‘riqnomalardan o‘tkazish;
- Yong‘in xavfsizligi, elektr xavfsizligi va birinchi tibbiy yordam ko‘rsatish bo‘yicha maxsus burchaklar hamda rejalarni shakllantirish;
- Xodimlarning davriy tibbiy ko‘rikdan o‘tishini muntazam tashkil etish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat sharoitlari va muhiti o‘ziga xos xatarlarga ega. Ularni shartli ravishda uchta asosiy guruhga bo‘lish mumkin:

Maktabgacha ta’lim tashkilotining oshxona (povar, yordamchi oshpaz) va kirxona (prachka) qismlarida mehnat muhofazasi alohida nazoratni talab etadi. Elektr qozonlari, go‘sht maydalagichlar, issiq suv idishlari hamda kimyoviy yuvish vositalari bilan ishlashda texnik xavfsizlik koidalarga qat'iy rioya qilinishi lozim:

1. Ish joyida maxsus kiyim (fartuk, qalpoq, qo‘lqop)dan foydalanish.
2. Elektr uskunalarini yerga ulash (zazemleniye) tizimining sozliligini tekshirish.
3. Kimyoviy va dezinfeksiya qiluvchi vositalarni bolalar qo‘li yetmaydigan, maxsus belgilangan yopiq xonalarda saqlash.

Tarbiyachi nafaqat ta'lim beruvchi, balki bolaning hayoti uchun bevosita javobgar shaxsdir. O‘yin va mashg‘ulotlar davomida xavfsizlikni ta'minlash uchun:

- O‘yinchoqlar va o‘quv qurollari (qaychi, qalamlar) yoshga mos va bezarar bo‘lishi;
- O‘yin maydonchalaridagi konstruksiyalar (arg‘imchoq, goroklar) har kuni ertalab ko‘zdan kechirilishi;
- Bolalarning xonani tashlab yolg‘iz chiqib ketishiga yo‘l qo‘ymaslik mexanizmlari mavjud bo‘lishi zarur.

Tadqiqotlar va amaliyot tahlili shuni ko‘rsatadiki, maktabagacha ta’lim tashkilotlarida mehnat muhofazasi tizimini to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish baxtsiz hodisalar va kasalliklar ko‘rsatkichini 70-80% gacha kamaytiradi. Shu munosabat bilan quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. Raqamlashtirish va monitoring: MTTlarda mehnat muhofazasi holatini doimiy nazorat qiluvchi raqamli monitoring tizimini joriy etish.
2. Kadrlar malakasini oshirish: Tarbiyachi va yordamchi xodimlar uchun birinchi yordam ko‘rsatish hamda favqulodda vaziyatlarda harakat qilish bo‘yicha amaliy treninglarni har chorakda o‘tkazish.

3. Infratuzilmani modernizatsiya qilish: Bolalar o‘yin maydonchalari va oshxona uskunalarini zamonaviy, xavfsizlik standartlariga to‘liq javob beradigan modellar bilan bosqichma-bosqich almashtirish.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida mehnat muhofazasini to‘g‘ri tashkil etish — bu shunchaki rasmiy qoidalarga rioya qilish emas, balki jamiyatning eng nozik va qadrli bo‘lagi bo‘lmish bolalar hamda ularga ta'lim-tarbiya berayotgan xodimlarning salomatligi kafolatidir. Xavfsiz va qulay mehnat sharoitlarini yaratish ta'lim sifatini oshirishga, xodimlarning mehnat unumdorligini yaxshilashga va pirovardida sog‘lom avlodni tarbiyalashga bevosita xizmat qiladi.

## ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasining Mehnat Kodeksi. — Toshkent: Adolat, 2023.
2. O‘zbekiston Respublikasining "Mehnatni muhofaza qilish to‘g‘risida"gi Qonuni (Yangi tahriri). — Toshkent, 2016.
3. O‘zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to‘g‘risida"gi Qonuni, ZRU-595. — Toshkent, 2019.
4. Nigmatov A.A., Toshpulatov A.M. *Mehnat muhofazasi va xavfsizlik texnikasi.* Darslik. — Toshkent: Ilm Ziyo, 2020. — 280 b.
5. Yormatov G.YA. *Hayot faoliyati xavfsizligi.* O‘quv qo‘llanma. — Toshkent: Aloqachida, 2018. — 312 b.